

SUBIECTUL INFRAȚIUNILOR MILITARE ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ A ALTOR ȚĂRI

Gheorghe ULIANOVSKI,
doctor în drept,
conferențiar
universitar, avocat

Xenofon ULIANOVSKI,
doctor în drept,
conferențiar universitar,
judcător

The legislation of various countries regulates differently the statute and categories of subjects of military crimes.

Unlike criminal legislation of the Republic of Moldova, which expressly states that a subject of a military crime should possess the capacity of a military, with the exception declared by art. 389-391 of the Criminal Code, which stipulates that, besides the military, civilians also can commit military crimes. For example, criminal legislation of Romania, in some cases expressly declared by law, stipulates that a subject of this type of crimes can only be a civilian.

According to criminal legislation of Sweden, besides the military, subjects of military crimes can also be police officers, who are not enrolled in the military service, but have the obligation to take part in the defense actions of the Kingdom etc.

Legislațiile diferitelor țări reglementează statutul și categoriile subiecților infracțiunilor militare în mod diferit.

Subiectul activ nemijlocit al infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare, conform legislației penale militare a **României**, trebuie să aibă calitatea de militar (cap. I Titlul X Infracțiuni săvârșite de militari), iar în cazul infracțiunilor săvârșite în legătură cu serviciul militar (art. cap. III Titlul X, Infracțiuni săvârșite de civili, art. 353 – 354 CP Română), el are calitatea de civil, iar în cap. II Titlul X, intitulat “Infracțiunile săvârșite de militari și civili”, subiect al acestor infracțiuni pot fi atât militarii, cât și civilii.

Astfel, spre deosebire de legislația penală a Republicii Moldova, care indică expres că subiectul infracțiunii militare trebuie să aibă calitatea de militar, cu excepția infracțiunilor prevăzute de art. 389-391 Cod penal, care, conform art. 393 Cod penal, în afară de militari, pot fi săvârșite și de civili, legislația penală a României, în unele cazuri, expres indicate în lege, stipulează că subiect al acestor infracțiuni poate fi doar persoana civilă¹. Aceste infracțiuni sunt următoarele: art. 353 CP Română, - Sustragerea de la recrutare și art. 354 Cod penal - Neprezentarea la încorporare sau concentrare.

Spre deosebire de aceste prevederi legale ale CP român, Codul penal al R. Moldova nu atribuie aceste componente de infracțiune la categoria infracțiunilor militare, ci le atribuie la categoria infracțiunilor săvârșite contra autorității publice și securității de stat (Cap. XVII CP).

Noul Cod penal al României, ca și vechiul Cod penal, indică asupra faptului că subiectul activ nemijlocit al infracțiunilor contra capacității de apărare a țării, trebuie să aibă calitatea de militar (Cap. I din Titlul XII, Crime și delictе săvârșite de militari), în cazul delictelor săvârșite în legătură cu serviciul militar (Cap. III, Titlul XII, delictе săvârșite de civili, art. 353 – 354 CP Română), el are calitatea de civil, iar în Cap. II, Titlul XII, intitulat “Delictе săvârșite de militari și civili”, subiect al acestor infracțiuni pot fi atât militarii, cât și civilii².

Întrucât în legislația penală actuală nu este definită noțiunea de militar, pentru lămurirea acesteia este necesar să ținem seama

de prevederile Constituției, ale Legii nr. 45/1994 privind apărarea națională a României și ale art. 3 ale Legii nr. 46/1996 privind pregătirea populației pentru apărare, conform cărora, modalitățile de executare a serviciului militar sunt:

- *ca militari în termen și ca militari cu termen redus, de la data prezentării la centrele militare, unități sau formațiuni militare și până la data trecerii în rezervă;*
- *ca elevi ai școlilor militare sau instituții militare de învățământ superior, de la data prezentării la școlile sau instituțiile de învățământ superior și până la absolvirea acestora;*
- *în calitate de cadre în activitate – ofițeri, maiștri militari, subofițeri și militari angajați pe bază de contract ale Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne, de la data acordării gradului și până la data trecerii în rezervă sau retragere.*

În această categorie intră și cadrele Serviciului Român de Informații în calitate de rezerviști ai instituțiilor susmenționate, concentrați sau mobilizați, de la data prezentării la centrele militare ori la unități sau formațiuni militare și până la data înmânării livretului militar cu mutația de desconcentrare sau demobilizare.³

Există unele situații când calitatea de militar dobândită în condițiile Legii nr. 46/1996, nu este suficientă pentru ca o persoană să fie trasă la răspundere penală pentru infracțiuni militare, textul legii penale impunând îndeplinirea unor cerințe în plus. De exemplu, militarul trebuie să fie “inferior” sau “subordonat” sau “superior” ori “șef” în cazul infracțiunilor de lovire sau insulta superiorului ori inferiorului, să fie “santinelă” în cazul infracțiunii de “călcare de consemn” etc. Absența unei astfel de calități nu duce în mod automat la înlăturarea răspunderii penale, fapta putând întruni elementele constitutive ale unei infracțiuni pentru care nu este necesară o calitate specială a subiectului. De exemplu, lovirea unui militar de către altul, egal în grad, nu poate constitui infracțiunea de lovire a superiorului sau inferiorului, dar poate întruni conținutul constitutiv al infracțiunii de lovire sau vătămare corporală. Pentru alte infracțiuni contra capacității de apărare nu se cere ca subiectul să aibă o calitate specială, ele putând fi săvârșite atât de militari cât și de civili sau numai de civili. Trebuie, de asemenea, menționat că infracțiunile contra ordinii și disciplinei militare, cum ar fi absența nejustificată de la unitate sau serviciu, dezertarea, sustragerea de la recrutare, neprezentarea la încorporare sau concentrare, nu sunt susceptibile de coautorat.

Din iunie 2003, la art. 52 al. 2 al Constituției României, se prevede că “condițiile privind îndeplinirea îndatoririlor militare se stabilesc prin legea organică”, iar la al. 3 este prevăzut “cetățenii pot fi încorporați de la vârsta de 20 de ani și până la vârsta de 35 de ani, cu excepția voluntarilor, în condițiile legii organice”.

Revizuirea dă o nouă reglementare obligațiilor militare ale cetățenilor. În conformitate cu acest text, nu mai există obligația serviciului militar pentru bărbații, cetățeni români, stipulându-se totuși că cetățenii au dreptul și obligația să apere România, urmând ca să se stabilească condițiile privind îndeplinirea îndatoririlor militare printr-o viitoare lege organică. Este menținută în continuare vârsta de 20 de ani ca fiind limita minimală de la care poate fi făcută încorporarea și 35 de ani ca limită maximă până la care se poate face încorporarea, cu excepția voluntarilor, aceasta fiind în concordanță cu cerințele profesionalizării armatei.

Subiect pasiv principal în cazul infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare este statul, iar subiect pasiv secundar este unitatea sau formațiunea militară în cadrul căreia s-a săvârșit fapta, iar în unele cazuri și persoana care a avut de suferit o vătămare prin săvârșirea infracțiunii (superiorul lovit sau inferiorul lovit ori insultat).

Legislația penală a **Suediei** este diferită de cea a Republicii Moldova și a României, incluzând în categoria subiecților infracțiunilor militare și alte categorii de persoane, decât cele indicate în Codul penal al RM și CP Român.

Așa, conform art. 3 al Codului penal al Suediei⁴, persoanele care sunt obligate să exercite serviciul militar în Forțele Armate trebuie să fie recunoscute ca militari. Astfel, subiect al infracțiunii militare poate fi orice persoană care exercită serviciul militar în forțele Armate.

În afară de militari, subiecți ai infracțiunilor militare pot fi ofițerii de poliție, care nu sunt încorporați în serviciul militar, însă sunt obligați să participe la apărarea Regatului.

De asemenea, au statut de militar santinelele și persoanele care supraveghează teritoriile păzite, care sunt numite în aceste funcții, conform Actului cu privire la Paza Edificiilor Importante (Legea nr. 217 din 1990).

Se atribuie statutul de militar și altor persoane, care sunt întărite la unitățile Forțelor Armate, când aceste unități se află pe câmpul de luptă sau acționează în situații similare.

Legea nr. 218 din 1990 atribuie statutul de militar și membrilor grupurilor organizate ale mișcării de rezistență în timp de război sau situații de luptă.

Art. 4 al Codului penal al Suediei atribuie calitatea de militar și, prin urmare, a subiectului infracțiunii militare și altor categorii de persoane, cum ar fi: prizonierii, participanții la război, personale internate în timpul războiului în care Regatul ține neutralitate, cât și cetățenii străini care se află împreună sau rămân cu prizonierii sau cu participanții la război internați cu scopul de a asigura îngrijirea medicală sau spirituală a lor (sanitarii, medicii, preoții etc.–nota autorilor).⁵

Legislația penală a **Elveției** ce reglementează răspunderea penală a militarilor, în același rând descrie subiectul infracțiunii militare și constă din Codul penal al Elveției din 1937⁶, Codul penal-militar din 13.06.1927 și Codul procesual penal – militar din 23.03.1979, cât și legislația penală a cantoanelor.

Conform acestor documente, subiecți ai infracțiunilor militare sunt militarii în termen și pe contract ai Forțelor Armate, jandarmii în timp de război sau situații de luptă, prizonierii și alte categorii de persoane cu privire la care sunt prevederi concrete în legislația militară a Elveției.

Codul penal al Poloniei reglementează răspunderea penală a militarilor în Secțiunea Militară a Codului penal, care conține capitolele XXXVIII – XLIV (art. 317-363).

Reglementările legale cu privire la subiectul infracțiunii militare sunt date în capitolul XXXVIII Cod penal, intitulat “Noțiuni generale cu privire la militari”, care, în art. 317, stipulează că prevederile Partii Generale și ale Partii speciale ale Codului penal se aplică și față de militari, dacă Secțiunea Militară a Codului penal nu prevede altfel.

În continuare, se indică că prevederile art. 356-363 ale Codului Penal, iar în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute de celelalte articole ale Secțiunii Militare, prevederile generale cu privire la militari se aplică, respectiv, și colaboratorilor armatei, cu toate că nu au calitatea de militari. Astfel, putem concluziona că subiecți ai infracțiunilor militare, conform legislației penale a Poloniei, pot fi atât militarii care efectuează serviciul militar, cât și persoanele civile, colaboratori ai Armatei Poloneze.

Spre deosebire de prevederile Codului penal al Poloniei, codul penal al Republicii Moldova nu-i recunoaște drept subiecți

ai infracțiunilor militare pe colaboratorii civili ai Ministerului Apărării sau ai Armatei Naționale sau orice alt civil din cadrul Forțelor Armate.

Al. 3 al art. 317 mai prevede că prevederile Secțiunii penale a Codului penal se aplică respectiv și altor categorii de persoane, dacă aceasta este prevăzut expres de legislație.

În legislația penală a **Ucrainei** reglementările cu privire la infracțiunea militară și subiecții ei sunt mai larg desfășurate decât în legislația penală a Republicii Moldova.

În Codul penal al Ucrainei⁷ "Infracțiunile contra ordinii stabilite de executarea serviciului militar (Infracțiunile militare)" sunt reglementate în Cap. XIX.

În afară de noțiunea infracțiunii militare, care este dată în al. 1 art. 401 CP, spre deosebire de Codul penal al RM, în al. 2 art. 401 Cod penal Ucrainean se dă noțiunea legală a subiecților infracțiunilor militare, conform cărora, subiecți ai infracțiunilor militare pot fi militarii Forțelor Armate ale Ucrainei, ai Serviciului de Securitate al Ucrainei, ai Trupelor de Grăniceri ale Ucrainei, ai Trupelor interne ale Ministerului Afacerilor Interne al Ucrainei⁸ și alte formațiuni militare, formate în corespundere cu legile Ucrainei, cât și alte persoane, stabilite prin lege.

Prin alte persoane, stabilite prin lege se înțeleg persoanele care exercită serviciul militar în Garda Națională a Ucrainei, Trupele Apărării Civile, Direcția Pază a înalților demnitari de stat a Ucrainei (a președintelui țării, a președintelui parlamentului și a șefului guvernului).

Având portretul vag al subiectului infracțiunii militare, după cum se deduce din conținutul al. 2 art. 401 CP al Ucrainei, care indică apartenența departamentală a subiectului infracțiunii militare și analizând conținutul al. 1 art. 401 al acestui cod, putem să determinăm subiectul infracțiunii militare, și în funcție de forma serviciului militar pe care o exercită persoana: militar sau persoană care trece concentrările sau instrucțiunile militare. Prin noțiunea de militar se are în vedere *militarii în termen și militarii pe contract*.

Art. 2 al Legii despre obligațiunea militară și serviciul militar⁹ stabilește următoarele categorii de subiecți ai infracțiunilor militare din rândul militarilor pe contract: soldați și marinari, sergenți și plutonieri; femei în funcții de soldați și marinari, sergenți și plutonieri, plutonieri adjutanți și micimani și ofițeri; plutonieri adjutanți și micimani; cursanți ai instituțiilor militare de învățământ și studenții catedrelor militare (facultățile de pregătire militară și secțiile de pregătire militară) ale instituțiilor de învățământ superior civil; personalul ofițeresc¹⁰.

În Republica **Uzbekistan**, conform legislației penale și militare¹¹, care este interpretată în p. 1.2 al Hotărârii Plenului Judecătoriai Supreme a Republicii Uzbekistan din 15.09.2000 "Despre practica judiciară în cauzele penale cu privire la infracțiunile contra ordinii de executare a serviciului militar"¹², subiecți ai infracțiunilor militare pot fi militarii Forțelor Armate, ai Comitetului pentru paza Frontierei de Stat, din Trupele de interne și de gardă ale Ministerului Afacerilor Interne, ale Serviciului Securității Naționale, Ministerului pentru Situațiile Excepționale, din unitățile militare ale ministerelor și departamentelor, cât și persoanele chemate la concentrări sau instrucțiuni militare.

În **Armenia** legislația militară¹³ definește persoanele care au statut de militar și, prin urmare, pot fi subiecți ai infracțiunilor militare. Aceștia sunt militarii care exercită serviciul militar obligatoriu și rezerviștii în timpul concentrărilor și instrucțiunilor militare.

Militarii care exercită serviciul militar obligatoriu se împart în două grupuri: a) militarii serviciului militar în termen și b) militarii serviciului militar prin contract.

Conform art. 20 al Legii despre obligațiunea militară și serviciul militar, din numărul persoanelor care execută serviciul

militar obligatoriu fac parte militarii de rând și ofițerii (persoanele care au absolvit instituțiile de învățământ superior civil și recrutate în serviciul militar pe un termen de 2 ani) încorporați în Forțele Armate și alte trupe militare, cursanții instituțiilor militare de învățământ. În serviciul militar obligatoriu sunt încorporate persoanele care au vârsta între 18 și 27 ani.

Astfel, analizând prevederile indicate, putem concluziona că ele se deosebesc de prevederile legislației militare și penal militare ale Republicii Moldova, conform cărora persoanele care au absolvit instituțiile de învățământ superior civil nu pot fi încorporate în serviciul militar în termen, ci în serviciul militar cu termen redus, pe o durată de 3 luni, și nu de 2 ani.

Conform aceluiași articol al Legii indicate, bărbații, militari pe contract, sunt acele persoane, care exercită serviciul militar pe contract în calitate de militari-soldați, unter-ofițeri și ofițeri, cât și femeile, care exercită serviciul militar benevol în Forțele Armate și alte trupe militare ale Republicii Armenia.

Legislația penală a Republicii **Azerbaidjan** reglementează infracțiunile militare în Cap. XVII al Părții speciale a Codului penal (adoptat în 1999, în vigoare de la 2.09.2000), care este intitulat "Infracțiuni contra serviciului militar".¹⁴

Pornind de la noțiunea infracțiunii militare, dată în art. 232 al Codului penal, se poate deduce că subiecți ai infracțiunilor militare pot fi atât militarii, cât și persoanele care sunt chemate la concentrări sau la instrucțiunile militare.

Conform conținutului legislației militare a Republicii Azerbaidjan,¹⁵ militarii se împart în militari în serviciul militar în termen și militari ai serviciului militar pe contract. Militarii ai serviciului militar în termen pot fi cetățenii Republicii Azerbaidjan, bărbați, apti pentru serviciul militar după starea sănătății și care au împlinit la momentul încorporării vârsta de 18 ani. Militarii pe contract sunt persoanele care au împlinit vârsta de 18 ani și au încheiat un contract cu privire la exercitarea serviciului militar. Militarii pe contract pot fi și femeile care, pe bază benevolă, au încheiat contract de efectuare a serviciului militar.

În **Georgia**, Codul penal vechi (adoptat în a. 1960) conținea un capitol special cu privire la infracțiunile militare, din care se deducea că subiecți ai infracțiunilor militare pot fi militarii sau rezerviștii chemați la concentrări sau instrucțiuni, în timpul concentrărilor sau instrucțiunilor.

Noul Cod penal (adoptat la 22.07.1999, intrat în vigoare la 1.06.2000)¹⁶ conține, de asemenea, un capitol în care sunt incriminate infracțiunile militare, însă acest capitol poartă denumirea de "Infracțiuni contra serviciului militar". Conform prevederilor Codului penal, subiecți ai infracțiunilor militare pot fi militarii (militarii în termen sau cei pe contract) sau rezerviștii chemați la concentrări sau instrucțiuni, în timpul concentrărilor sau instrucțiunilor.

În **Letonia** legislația militară¹⁷ și legislația penală militară (Codul penal adoptat în 1998, în vigoare de la 1.04.1999)¹⁸ definește persoanele care au statut de militar și, prin urmare, pot fi subiecți ai infracțiunilor militare. Acestea sunt militarii care exercită serviciul militar obligatoriu și pe contract în Forțele Armate Naționale ale Letoniei, cât și rezerviștii în timpul concentrărilor și instrucțiunilor militare.

Militarii care exercită serviciul militar obligatoriu se împart în două grupuri: a) militarii serviciului militar în termen și pe contract (forțele de apărare), care sunt ofițeri, subofițeri, sergenți și soldații serviciului militar în termen și b) Zemessardze (Armată populară de voluntari).

Durata serviciului militar în termen este de 12 luni. Încadrați în serviciul militar în termen pot fi cetățenii Republicii Letone, care au atins vârsta de 19 ani, și nu mai mare de 27 ani.

În serviciul militar pe contract pot fi încadrate persoanele apte de serviciul militar care au împlinit, la data încorporării, vârsta de 18 ani.

În timp de război pot fi încorporate în Forțele Armate Naționale și alte persoane care exercită serviciul în formațiuni militare și paramilitare ale Ministerului Apărării și ale Ministerului Afacerilor Interne.

Recenzent:
Alexei BARBĂNEAGRĂ,
doctor în drept, conferențiar universitar

¹ P. Abraham, E., *Derșidan, Codul penal al României, comentat și adnotat, Editura pentru Științe Naționale, 2002, p. 644-679.*

² *Codul penal al României. Ediția a IX, Editura Moroșan, Editura Nicora M., 2004, p. 206-214.*

³ *Legea nr. 46/1996, M. Of. Nr. 120/1996.*

⁴ *Уголовный Кодекс Швеции, Sankt – Petersburg, 2002.*

⁵ *Legea Suediei nr. 645 din 1986.*

⁶ *Уголовный Кодекс Швейцарии, Sankt – Petersburg, 2002.*

⁷ *Уголовный Кодекс Украины, Sankt – Petersburg, 2001.*

⁸ *Legea Ucrainei "Despre trupele de interne și de pază și escorte" din 31.10.1995, Законы Украины, vol. 9, Kiev, 1995, p. 254.*

⁹ *Legii despre obligațiunea militară și serviciul militar din 18.06.1999.*

¹⁰ *Законы Украины, vol. 3, Kiev, 1996, p. 155.*

¹¹ *Legea Republicii Uzbekistan nr. 644 din 3.07.1992 Despre obligațiunea militară și serviciul militar; Codul penal, adoptat la 22.09.1994, on vigoare de la 1.04.1995 (Ведомости ВС Р. Узбекистан, 1995, nr. 1 art. 3).*

¹² *Постановления Верховного Суда Республики Узбекистан от 15 сентября 2000 года, Ташкент, 2000, p. 70-91.*

¹³ *Legea Republicii Armenia "Despre obligațiunea militară și serviciul militar" din 16.09.1998.*

¹⁴ *P.A. Гольшева, Общая характеристика Особенной части Уголовного Кодекса Азербайджанской Республики, в Новое уголовное законодательство стран СНГ и Балтии, под редакцией Л.Л. Кругликова, Moscova, 2002, p. 47-61.*

¹⁵ *Legea despre bazele de încorporare în serviciul militar din 10.06.2002 cu modificările din 2.09.1999 etc., Legea despre serviciul militar din 3.11.1992 și lege cu privire la statutul militarului din 12.01.1993 cu modificările din 2.04.1999.*

¹⁶ *Г.Т. Ткешелиадзе, М.Ш.Леквишвили, Г.А.Хуровили, Новый Уголовный кодекс Грузии, Новое уголовное законодательство стран СНГ и Балтии, под редакцией Л.Л. Кругликова, Moscova, 2002, p. 102-123.*

¹⁷ *Legea Republicii Letonia. Despre serviciul militar obligatoriu din 10.02.1997; Legea despre apărarea de stat din 1994 cu modificările din 10.02.1997; Legea despre Forțele Armate Naționale din 4.11.1999.*

¹⁸ *Уголовный Кодекс Латвии, Sankt-Petersburg, 2001.*

Studii și cercetări

UNELE ASPECTE ALE CONFLICTELOR DE JURISDICȚII ANALIZATE PRIN PRISMA DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT AL REPUBLICII MOLDOVA

The topic of this article is devoted to some aspects of the jurisdictional conflicts analysed in reference to the international private law of Republic of Moldova. The problems are examined as it follows: Initially are made some exploratory notes regarding to the jurisdictional conflicts; afterwards is analysed the interdependence between the conflicts of law and the jurisdictional conflicts; another problem is devoted to the disputed issues regarding judicial report of the international private law and the conditions of the foreigner in the law suits of the international private law; the last part is devoted to the distinctions between competence in the international private law and that of the internal law is done and also to the norms that determine the competence in international private law.

Valeriu BABĂRĂ,
doctor în drept,
conferențiar universitar,
avocat

